

Tek tanrılı dinlerden Müseviliğin ale-mi (sembol) **mühr-i Süleyman**, Hıristi-yanlığın alemleri **haç** ve İslâmiyet'in alemleri **hilâl** motifleridir. Bunlardan, milât-tan önce I. binyılın ilk çeyreği içinde be-nimsendiği anlaşılan mühr-i Süleyman, birbirine geçmiş biri koyu, diğeri açık renk iki üçgenden oluşarak ruh ile vücudun birleşmesini sembolize etmekte, Hıristiyanlığın alemleri olan haç da Hz. İsa'nın çarmıha gerilişinin hâtrısını yaşatmak-tadır. İslâmiyet'in alemleri olan hilâlin men-şei ise tartışmalıdır ve ileri sürülen fi-kirlerin daha çok milliyetçi duyguların etkisi altında kaldığı görülmektedir. Ba-tılı yazarlar hilâlin İstanbul'un fethinden sonra Bizans'tan Türkler'e geçtiğini id-dia ederken buna tepki gösteren Türk yazarlar da Türkler tarafından Orta As-ya'dan getirildiğini ileri sürmüşlerdir. Hilâlin Bizans'tan Türkler'e geçtiği yo-lundaki görüş, üzerinde durmayı gerek-tirmeyecek derecede ilmi gerçeklerden uzaktır ve bu tezi sadece Endülüslü Hâ-mî'nin İstanbul'un fethinden yaklaşık bir asır önce çizdiği harita tümüyle çürüt-meye yeterlidir. Çünkü bu haritada, Mo-ğol istilâsı dışında kalan İslâm devletle-rinden pek çoğunun bayrağında hilâl ve üç hilâl motiflerinin yer aldığı açıkça gö-rülmektedir.

Hilâl ilk defa Mısır'da X. yüzyılın ilk ya-rısında Fâtımîler tarafından bayrak mo-tifi ve askerlerin boyunlarında hamail olarak kullanılmaya başlamış, İslâm'ın sembolü olarak benimsenmesi ise Haçlı seferleri sırasında genellik kazanmıştır ve bu durum Haçlı seferlerini konu alan minyatürlerde, Haçlı kalkanlarındaki haç-lara karşı müslümanların kalkanlarına hilâl resmi konulmak suretiyle gösteril-miştir. Bu konuda önemli bir belge nite-liği taşıyan Kudüs Kralı II. Baudouin'in (1143-1163) mühründe, belki müslüman-ların da hıristiyanların da hâkimi oldu-

ğunu simgelemek üzere Kudüs surları içinde, birinin tepesinde büyük bir hilâl, diğerinde haç bulunan iki adet kub-beli bina (Kubbetü's-sahra ve Mescid-i aksa) resminin yer alması (bk. Runciman, II, lev-ha I), en geç XII. yüzyılda hilâlin İslâm'ın sembolü olduğunu ve mimaride de bina alemleri olarak kullanıldığını (bk. BAYRAK) kesinlikle ortaya koymaktadır (daha ge-niş bilgi için bk. Erdem, s. 108-113).

Hilâl biçimi gönder alemlerinin ilk de-fa Karahanlılar tarafından kullanıldığı sa-nılmaktadır. Karahanlı şehirlerinden Ho-ten'de, içlerinde Arapça ibareler taşıyan, üzerleri yıldızlanmış tunçtan mâmul, ar-kalarında halkalar bulunan bazı hilâller ele geçmiş ve bunların sancak alemleri ol-dukları ileri sürülmüştür (bk. Esin, TTK, s. 356, levha VIII A/11 a). Özellikle içle-rinden, üzerindeki tarih 225, 335 veya 445 okunabilen bir tanesinin, tarihî olay-lar göz önüne alınarak 445 (1053-54) yı-lına ait olması muhtemel görülmektedir.

Osmanlı gönder alemleri genel olarak ordu ve tekke sancaklarında hilâl, mız-rak ucu, süngü ve ucu gittikçe sivrilen yaprak şekillerinde yapılmış, tuğlara da çoğunlukla yalnız monçuk alemler takıl-mıştır. Bugün ise bayrak ve sancaklar-da monçuk üzerinde ayıldız, flama ve özel bayraklarda da mızrak ucu ile yal-nız monçuk alemler kullanılmaktadır. Müzelerde korunan çeşitli alemlerin ba-kır, tunç, pirinç veya demirden yapılmış ve bazılarının da altın yaldız yahut altın safiha ile kaplanmış oldukları görülmek-tedir. Mevcut alemlerin çoğunda ana parçayı teşkil eden tepelik kısmı safiha halindedir ve yapımlarında başlıca ka-fes oyma tekniği ile kazıma tekniği uy-gulanmıştır.

Gönder alemleri arasında, bina alem-lerinin aksine doğrudan boynuz şeklin-de olanlar daha azdır; ancak ekseriyeti teşkil eden armut, lâle veya zambak gi-bi şekillerde yapılarak içleri lafza-i Celâl, ism-i nebevî, kelime-i tevhid ve tarikat pîri gibi din ulularının adlarıyla veya çe-şitli motiflerle doldurulan alemler, boy-nuz alemlerin değişikliğe uğramış şekil-leridir ve bu tür alemlerin tepelerinde genellikle küçük birer hilâl veya boynuz bulunmaktadır. Mimaride kullanılması-na Beylikler devrinden itibaren başlanan ve bilinen en eski örneğini Konya'daki Karamanlılar'a ait Hoca Fakih Türbesi'nin (1455), silueti henüz açılmamış gül gon-casına benzer beyaz mermer alemleri teşkil eden boynuz şeklindeki alemler, eski bir

Anadolu geleneğinin devamı niteliğindedir. Anadolu mimarisine ilk defa çatı ör-tülü ahşap bina tipini getiren Frigler'in milâttan önce VI. yüzyıla ait mâbed cep-hesi şeklindeki kaya kabartmalarının alınlık tepelerinde, boynuz biçimi cami alemlerinden hiç farkı olmayan alemler görülmekte ve bunların sanıldığı gibi boynuz olmayıp boynuz şeklinde, muhtemelen ahşaptan yapılmış alemler olduk-ları açıklıkla anlaşılmaktadır (bk. Akurgal, levha IV^a). Bu ilk boynuz alemler, Ana-dolu İslâm mimarisinde de aynı şekil ve aynı fonksiyonla yaşamaya devam etmiş-ler ve gönder alemleri olarak da ordu ve tekke sancaklarında çokça kullanılmış-lardır. Tekke ve yeniçeri sancağı alem-leri arasında Bektaşî tacı ve el (pençe-i Âl-i abâ veya halk arasında sanıldığı gibi Hz. Fâtıma'nın eli) şeklinde olanlar da yekûn tutmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

- Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara 1983, s. 96; G. Azarpay, *Urtarian Art and Artifacts*, Berke-ley 1968, resim 5; Ekrem Akurgal, *Ancient Ci-vilisations and Ruins of Turkey*, İstanbul 1969, levha IV^a; Nejat Diyarbakirli, *Hun Sanatı*, İstan-bul 1972, s. 171, resim 84, 113/a, 113/b, 115, 160, 161; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (İs-tanbul 1980), II, 1065-1076; S. Runciman, *Haç-lı Seferleri Tarihi* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1987, II, 392, levha I, V; Fevzi Kurtuluş, *Türk Bayrağı ve Ay Yıldız*, Ankara 1987, s. 45, 55, şekil 36; Rıza Nur, "L'Histoire du Croissant", *Revue de Turcologie (Türk Bilik Revüsü)*, I/3, İskenderiye 1933 (özel sayı), s. 232-410; Gün-gör Yavuz, "Sancak Alemleri", *Arkitekt*, sy. 328, İstanbul 1957, s. 180, 183; Hamit Koşay, "Etnoğrafya Müzesindeki Alemler", *TEİD*, sy. 3, (1959), s. 80-86; Gönül Öney, "Anadolu Selçuk Mimarisinde Avcı Kuşlar, Tek ve Çift Başlı Kartal", *Malazgirt Armağanı*, Ankara 1972, s. 166; Emel Esin, "Kün-Ay (Ay-Yıldız, motifinin proto-Türk devirinden Hakanlılar'a kadar ikonografisi)", *TTK Bildiriler*, I (1972), s. 356, 365, not 178, levha VIII A/11a, IX/b; a.m.f., "Türk Kubbesi", *Selçuklu Araştırmaları Dergi-si*, III, Ankara 1971, levha II; Yılmaz Önge, "Ana-dolu'nun Bazı İslami Yapılarındaki Alemler Hakkında", *I. Milletlerarası Türkoloji Kongre-si Tebliğler III*, İstanbul 1979, s. 814-838; Sar-gon Erdem, "Alemin Tarihçesi ve Monçuk, Hilâl, Boynuz Alemlerinin Menşeleri Üzeri-ne", *STAD*, I/3 (1988), s. 103-117; Celâl Esad Arseven, "Alemler", *SA*, I, 41; M. Fuad Köprülü, "Bayrak", *İA*, II, 402; R. Ettinghausen, "Hilâl", *EP²* (İng.), III, 381-382; J. Colmar — J. W. Allan, "Alemler ve 'Alâmat'", *Elr*, I, 785-791.

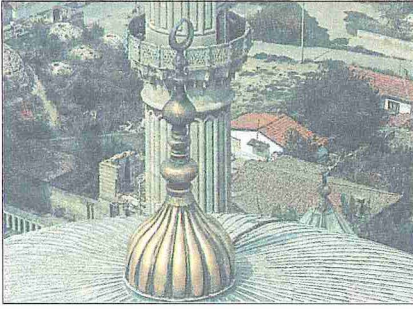

SARGON ERDEM

Ahmed
Yesevî
Külliyesi'nden
bir sancak
alemi -
Yeni /
Türkistan

□ MİMARİ. Yapıların kubbe, külâh ve çatıları üzerinde yer alan alemler, mi-mari görünüş ve ifadeyi tamamlayan, sembolize ettiği dinî inanç ve felsefî de-ğerleri yücelten, ayrıca kurşun örtü kap-

Selimiye Camii'nin alemi- Edirne

lamasını tepede kuvvetlendirip açılmasını önleyen unsurlardır. Alemler maden veya taştan yapılmışlar, tunç ve bakır olanları altın varak yahut altın yaldızla kaplanarak, pirinç olanları da tabii halleriyle kullanılmışlardır. *Câmi' u't-te-vârih*'in minyatürleri, Bağdat manzarasında olduğu gibi (Paris Bibliothèque Nationale, ms, Suppl. Pers., nr. 1113, vr. 180^b-181^a) şehir tasvirlerinde, alemleri altın yaldızla boyamak suretiyle XIV. yüzyılda altın varak kaplamalı veya altın yaldızlı tunç ve bakır alemlerin var olduğunu göstermektedir. Taş alemler genellikle beyaz mermerden yapılmışlardır. Çankırı'ya bağlı Yapraklı'daki Fethiye Tekkesi ile Çorum'daki Hıdırlık Türbesi'nin çini alemleri, başlangıcı Anadolu Selçuklu dönemine giden bir geleneğe bağlanmakta (bk. Önge, s. 827) ve XIII. yüzyıla ait *Maḳāmât*'in minyatürlerinde (Paris Bibliothèque Nationale, ms, Ar., nr. 5847, vr. 29^a) görülen firuze rengi çini alemler de bu görüşü doğrulamaktadır. Bina alemleri taş olanlarında tek parça, daha büyük boyutları gösteren madenî olanlarında ise parçalı yapılmışlar ve parçalar birbirlerine perçinlerle tutturulmuş veya birbirlerinin içine geçecek şekilde hazırlanmışlardır. Madenî alemler kubbe, külâh ve çatılarda, sağlam bir şekilde binaya tesbit edilen ağaç takozlara geçirilmişler ve ahşap külâhlı minarelerde külâhlardan çıkan serenlere takılmışlar, taş alemler ise tepede özel surette hazırlanan yuvalara oturtulmuşlardır.

Alemlerin Osmanlı dönemi halk resimleri, cami tasvirli mezar taşları, cami ve saray tasvirli sebil süslemeleri ile kuş saraylarında, bütünün genel görünüşünden ayrılan iri ölçülerde yapılmış oldukları görülmektedir. Bu durumu, sanatçının tasvirin boyutlarına göre çok küçük yapılması gereken alemi ancak o

ölçülerde yapabilmiş olmasının yanı sıra halkın bu unsura ulvî değer vermesiyle de açıklamak mümkündür.

Alem, yapının harap olmaya açık en yüksek yerinde bulunması sebebiyle ilk örnekleri günümüze az gelen bir yapı unsuru olmuştur; birçok yapıya onarım sırasında yeni alemler takıldığı anlaşılmaktadır. Karahanlı eseri olan Buhara'daki Kalan Minare (XII. yüzyıl) ile Büyük Selçuklu eseri olan Eberküh'teki Künbed-i Âlî'de (XI. yüzyıl) görülen arı kovani biçimi yüksek tepelikler, bilinen ilk Türk-İslâm bina alemleridir.

Anadolu Selçuklu döneminden günümüze ulaşan örnekler, beyaz mermerden yapılmış olan alemlerdir. Bu dönemde alemler sekizgen kesitli çubuk gövdeler üzerinde topuz tepelikler şeklinde olup mevcut örnekler yekpâre taştandır. Bunların başlıcaları, Tokat Ebûbekir Mescidi ve Kümbeti'nin (649/1251) kümbet alemi ile Konya Sırçalı Mescid'in (XIII. yüzyılın üçüncü çeyreği) 1963 yılı onarımından önce yerinde bulunan alemi ve Eskişöğüt'teki Seyyid-i Şerîf Türbesi'nin (695/1296) alemidir.

Anadolu Beylikleri döneminde beyaz mermer alemlerin yanında tunç ve bakır alemler de kullanılmış olmalıdır. Karamanoğulları'na ait Konya Hoca Fakih Kümbeti'nin (860/1456) şişkin karınlı, ortası açık, sivri uçlu alemi ve Adana'da Ramazanoğulları'na ait Ulucami (948/1541) revakları ile Kemeraltı Camii'nin (1548 yılı dolayları) kiremit örtülü kubbesindeki hilâl biçimine yaklaşan beyaz mermer alemler, bu dönemin taş alemlerine örnek teşkil etmektedir.

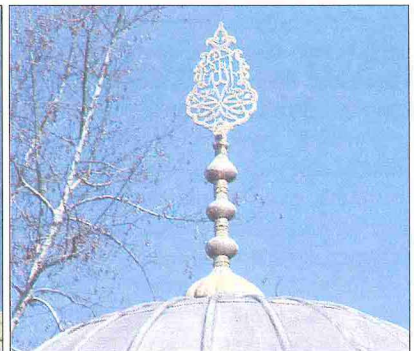
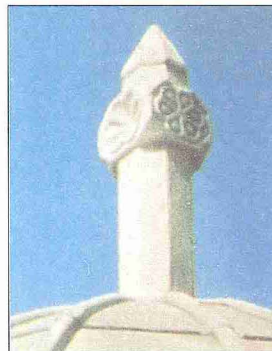
Osmanlı döneminde de beyaz mermer alemler yapılmaya devam etmiştir. İznik Yeşilcamii'nin (794/1391-92) sekizgen prizma gövdeli gülçe süslemeli alemiyle (solda) İstanbul Ayasofya Camii'nin sadırvan alemi

belerine, medreselerde ise odaları örten kubbelerin üzerine konulan beyaz mermer alemler, iri palmet veya boğumlu tepelik biçimleri ile sade görünümündürlər. Osmanlı mimarisi tunç, bakır ve pirinç alemlerle gerçek eserlerini ortaya koymuştur. Zarif görünüşleri, altın varak kaplamaları, altın yaldızları ve bölümleri arasında var olan sağlam oranlarıyla dikkat çeken bu örnekler, büyük boyutlarda yapıldıklarında da bu özelliklerini korumuşlardır.

Kaide, gövde ve tepelik olarak üç ana bölümden meydana gelen madenî alemler ters çanak biçimindeki kaide ile başlamakta ve küp, bilezik, armut, boyun adı verilen kısımlardan teşekkül eden gövde ile yükselerek tepelikle sonuçlanmaktadır. Genellikle hilâl şekli gösteren tepelik, alemin ana bölümü ve esas ifade unsurudur. XVIII. yüzyılda hilâl alemlerin yanında dışa kıvrılan uçları ile boy-nuz şeklini alan alemler ve kafes oyma kitâbeli safihâli pirinç alemler de yapılmıştır. Alemler ahşap çatı ve külâh örtülerin üzerinde de yaygın olarak kullanılmışlardır. XVI. yüzyılın ortasında M. Lorichs'in yaptığı İstanbul manzarasında yer alan Çandarlı İbrâhim Paşa Camii (900/1495) ile XIX. yüzyılın başında G. Sayger ve A. Desarnod'un yaptıkları Edirne Sarayı Cihannümâ Kasrı, Kum Kasrı ve Adalet Kasrı resimleri bu durumu açıklamaktadır.

Bursa'da Fâtih dönemine ait Hamza Bey Camii'nin alemleri, sivri ve yüksek kaideleri, küp ve iri armutlu gövdeleriyle bugüne ulaşan madenî örneklerdir. Bâli Paşa Camii (910/1504-1505) ile İstanbul Sultan Selim Camii'nin (929/1522) alemleri de XVI. yüzyıl boyunca varlığını sürdüren ve Mimar Sinan'ın eserlerinde kullanılan klasik şekle genel çizgileri ile örnek teşkil eden alemlerdir. Mimar Sinan'ın inşa ettiği camilerin alemleri genelde büyük ve yüksek dilimli bir alt bölüm ile bir küp, iri bir armut ve yukarı

İznik
Yeşilcamii'nin
sekizgen
prizma
gövdeli
gülçe
süslemeli
alemiyle (solda)
İstanbul
Ayasofya
Camii'nin
sadırvan
alemi

açılan bir hilâl tepelikten oluşmuşlardır (Rüstem Paşa Camii, Zal Mahmud Paşa Camii, Tophane'de Kılıç Ali Paşa Camii). Süleymaniye Camii'nin alemi bu beraberliğin içinde bulunmanın yanında daha birleşik bir kuruluş gösterir. Ayasofya Camii'nin alemi de II. Selim (1566-1574) dönemine tarihlenmektedir. Alemlerin küp ve armut bölümleri uyumlu bir beraberlik ve sağlam oranlar içerisinde bütününü değerlendirmektedir. Mimar Sinan'ın alemlerinin genel kuruluşunu belirgin bir yükseklik ve üç küçük küp ilâvesi ile birleşik bir yapıda tekrarlayan Edirne Selimiye Camii'nin alemi tek örnek olarak önem taşımaktadır. Mimar Sinan'ın eseri olan Üsküdar'daki Şemsi Paşa Camii'nin (988/1580) bugüne ulaşmayan, ancak varlığı bilinen güneş biçimi alemi de cami ve medresenin kurucusu Şemsi Ahmed Paşa'nın adı ile ilgilidir. Nişancı Mehmed Paşa Camii'nin (977/1569) aleminde gövde, XVII-XVIII. yüzyıllarda sayıları artan küçük küplerle belirli bir yükseklik gösterir. Nuruosmaniye Camii'nin (1169/1756) alemi ise kalın bir boyunla çok iri bir küpe ulaşan biçimi ve küçük armudu ile genel çizgilerden ayrılır. XVIII-XIX. yüzyıllarda genellikle şadırvan ve sebil kubbelerinde görülen, kafes oyma kitâbeli ve süslemeli safiha alemler, "yâ Allah", "lâ ilâhe illâ-lah", "mâşallah" yazıları veya çifte rûmîlerden oluşan palmet şekilleriyle değişik bir ifadeye sahiptirler. Ayasofya Camii şadırvanının (1153/1740) safiha alemi, benzeri bulunmayan bir eser olarak değer taşımaktadır. Topkapı Sarayı'nda Bâbüssaâde önündeki bir bayram törenini gösteren III. Selim dönemine ait yağlı boya bir resim (Topkapı Sarayı Müzesi), yüksek vazo gövdeli alemlerle Bâbüssaâde'nin yeni görünüşünü vermektedir. Bu tablodan, XIX. yüzyılda değişik şekiller alan alemlerin yeni şekillerini III. Selim döneminde (1789-1807) kazanmaya başlamış oldukları anlaşılmaktadır. Okmeydanı Camii'nin bugün Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi'nde muhafaza edilen tunç alemi, Bâbüssaâde alemleri ile yakın bir benzerlik gösterir. XIX. yüzyılın yıldızı sekiz köşeli, güneş şualı, bazılarının altında kurdeleli yaprak çelenği bulunan ayyıldızlı alemleri, II. Mahmud döneminin (1808-1839) Türk ampir üslûbuna giren eserlerdir. II. Mahmud Türbesi'nin alemi, yukarı bakan hilâlin üzerinde yer alan şualı güneş şekli ve genel görünüşü ile bu dönemin en önemli alemi olma özelliğini taşımaktadır. Dolmabahçe Camii'nin (1271/1855) ayyıldızlı

tepeliklerinin de bu dönem örneklerinden ilham alınarak yapıldıkları anlaşılmaktadır. Ayasofya Camii hünkâr mahfilinin XIX. yüzyıl ortasına tarihlenen alemini, Abdülmecid döneminin III. Selim dönemine uzanan çizgilerini taşıyan bir eserdir. Konya Mevlânâ Dergâhı'nda görülen hilâl içinde Mevlâvî sikkeli alemler de XIX. yüzyılda yapılmıştır. Sirkeci'de V. Murad Sebili'nde (1293/1876) görülen çapraz eksen, genellikle sağa açılan hilâl şeklindeki alemler, II. Abdülhamid döneminde (1876-1909) yeniden inşa edilen Cihangir Camii, Karaköy Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Mescidi ve onarılan Kasımpaşa Güzelce Kasım Paşa Camii'nde kullanılmışlardır. Eyüp Camii dış avlusunda bulunan, Gazi Edhem Paşa'nın dikili taş görünümünde bir anıt olan mezarı (1327/1909) bu tür alemlerin XX. yüzyılda da kullanıldığını göstermektedir. Aksaray Vâlide Camii ile Yıldız Hamidiye Camii'nin alemleri, bu yapıların karma üslûplarına uygun belirsiz görünüşleri yansıtmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Rıza Nour, "L'Histoire du Croissant", *Revue de Turcologie (Türk Bilik Revüsü)*, 1/3, İskenderiye 1933 (özel sayı), s. 232-410; Erdem Yücel, "Türk Sanatında Alem", *Türkiyemiz*, sy. 16, İstanbul 1975, s. 34-37, 47-48; Yılmaz Önge, "Anadolu'nun Bazı İslami Yapılarındaki Alemler Hakkında", *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Tebliğler III*, İstanbul 1979, s. 814-838; Celâl Esad Arseven, "Alem", *SA*, I, 39-44.

TANJU CANTAY

□ FIKİH. Harem'in sınırlarını belirlemek için dikilen taşlar a'lâmü'l-Harem veya ensâbü'l-Harem adıyla anılmaktadır. Bugün üzerlerinde bulunan Arapça ve çeşitli dillerdeki yazılarla Harem bölgesinin değişik yönlerdeki sınırlarını gös-

teren bu işaretlerin yerleri, klasik kaynaklarda, bulundukları eski mahal adları ve Mekke'ye olan mesafeleri belirtilerek zikredilmişlerdir. İbn Abbas ve Muhammed el-Esved'den gelen rivayetlere göre, Harem'in alemlerini ilk defa diken Hz. İbrâhim olup yerlerini de Cebrâil'den öğrenmiştir. Ondan sonra Hz. İsmâil, Kusay b. Kilâb, Mekke'nin fethini müteakip de Hz. Peygamber tarafından yenilenen alemler, daha sonra zaman zaman tamir görerek veya yenilenerek bugüne kadar gelmişlerdir.

Klasik kaynaklarda alemlerin muhtelif yönlerden Mescid-i Harâm'a olan uzaklıkları verilirken bazı noktalar için farklı rakamların zikredilmiş olduğu görülmektedir. Bu durum, muhtemelen zamanın kısıtlı imkânları içinde ölçüm yapanların esas aldıkları noktaların, takip ettikleri yolların ve kullandıkları ölçü birimlerinin birbirlerinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Takıyyüddin el-Fâsî'nin arşın (zirâ: ortalama 49 cm.) boyunda bir iple yaptığı ölçüme göre, Benî Şeybe Kapısı'ndan Arafat tarafındaki iki aleme olan uzaklık 37.210.28 arşın (18.233.03 m.), aynı kapıdan Irak yönündeki iki aleme olan uzaklık (Vâdiinahlâ yolunda) 27.152 arşın (13.304.48 m.), Umre Kapısı'ndan Ten'im yönündeki aleme olan uzaklık 12.420 arşın (6.085.80 m.) ve İbrâhim Kapısı'ndan Yemen yönündeki aleme olan uzaklık da 24.509.57 arşındır (12.009.68 m.) (bk. Fâsî, I, 39; İbrâhim Rifat Paşa, I, 225).

Kâbe'nin çevresinde sınırları bu işaretlerle belirlenmiş olan Harem bölgesine girenlerin Kâbe'nin kutsallığına bağlı olarak gerek hac mevsiminde gerekse diğer zamanlarda uymaları gereken bazı özel hükümler bulunmaktadır (bk. ÂFÂKÎ, HAC, HAREM, İHRAM).

Lâleli
Camii'nin
boyun-
biçimindeki
alemi (solda),
II. Mahmud
Türbesi'nin
şualı güneş
şeklindeki
alemi (ortada)
ve Aksaray
Vâlide
Camii'nin
karma
üslûp
özellikleri
gösteren
alemi (sağda) -
İstanbul

